Uitvoeringsrapportage Maatregelen stikstofreductie

Rapportage 2026, 1

Intern gebruik

Inhoud

Inhoud 2
Inleiding 3
Dashboard 4
Voortgang 11
Bijlage 16
Omschrijving maatregelen 16

Inleiding

Rijk en medeoverheden hebben maatregelen genomen en aangekondigd om stikstofdepositie en stikstofemissie te reduceren. De uitvoeringsrapportage geeft een overzicht van deze maatregelen.

In de uitvoeringsrapportage worden de procesmatige ontwikkelingen ten opzichte van de vastgelegde politieke-, bestuurlijke- en samenwerkingsafspraken toegelicht, als ook de inhoudelijke ontwikkelingen van de stikstofreductiemaatregelen binnen de sectoren landbouw, mobiliteit, bouw en industrie. Verder worden de belangrijkste ontwikkelingen van de maatregelpakketten behandeld.

Deze rapportage bevat enkel de oorspronkelijke bedragen die een maatregel heeft gekregen en geen financiële voortgangscijfers, die informatie is onderdeel van de reguliere begrotingscyclus van het Rijk. Meer informatie over het doelbereik van de maatregelen is te vinden in monitoringsrapportages van het kennisconsortium. Indien relevant wordt er in deze rapportage verwezen naar gepubliceerde onderzoeken. De rapportage wordt in 2026 twee keer gepubliceerd.

Intern gebruik

Dashboard

Onderstaande tabel geeft inzicht in de mijlpalen van de verschillende maatregelen.

Maatregel	Fase	Mijlpalen						
		Q4 2025	Q1 2026	Q2 2026	Q3 2026	Q4 2026	Q1 2027	Q2 2027 en verder
Landbouw								
Beëindigings-, verplaatsings- en extensiveringsmaatregelen								
Maatregel Gerichte Aankoop en Maatregel Gerichte Beëindiging	Uitvoering							Veehouders krijgen tot uiterlijk 31 december 2027 subsidie om hun veehouderijlocatie (geheel of gedeeltelijk) te beëindigen. De provincie geeft de specifieke uitkering uiterlijk 31 december 2031 helemaal uit.
Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (Lbv)	Uitvoering				Start met uitvoering van het door de EC goedgekeurde Evaluatieplan.			
Lbv plus	Uitvoering				Start met uitvoering van het door de EC goedgekeurde Evaluatieplan.			
Lbv kleinere sectoren	Uitvoering							
Landelijke verplaatsingsregeling veehouderijlocaties met piekbelasting	Uitvoering							

Subsidieregeling sanering varkenshouderijen	Afgerond							
Vrijwillige beëindigingsregeling veehouderijlocaties	Ontwerp	Akkoord MR op start internetconsultatie	Internetconsultatie van 12 januari t/m 9 februari 2026. Regeling voor pre-notificatie aangeboden aan de EC. Adviesaanvraag ingediend bij het Adviescollege Toetsing Regeldruk en ontvangen.	Akkoord MR op start notificatieprocedure				
Subsidieregeling extensivering melkveehouderij	Ontwerp/uitvoering		Regeling voor notificatie aangeboden aan de Europese Commissie	Regeling goedgekeurd door de EC. Kamerbrief op 14-04-2026[1]. Start openstelling (vanaf 1 juni).	Einde openstelling (tot en met 29 juli)			
Managementmaatregelen								
Verlagen ruw eiwitgehalte	Uitvoering		Publicatie CBS-monitor[2]	Kamerbrief.		Overleg met de partners van het convenant voerspoor over reductiedoelen 2027 en eventueel daarna.		
Verdunnen mest	Afgerond							
Weidegang	Afgerond							

[1] Kamerstuk: 28973-298
[2] Kamerstuk: 33037-642

Ontwikkeling nieuwe doelsturingssystematiek	Ontwerp		Oplevering wetenschappelijke onderbouwing KPI-kernset[3]	Nadere informatie over de ontwikkeling van de doelsturingssystematiek en over besluitvorming rond bedrijfsspecifieke emissienormen voor stikstof en klimaat volgt voor de zomer in het kader van de Ministeriële Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof. Voor doelsturing waterkwaliteit wordt conform de motie Grinwis de systeemontwikkeling van doelsturing de aankomende tijd voortgezet. De inzet is om te zorgen dat er in het najaar van 2026 kan worden gestart met het grootschalig meten van N-mineraal op landbouwpercelen.				
Uitbreiding agrarisch natuurbeheer	Ontwerp/uitvoering	Afspraken met provincies over uitbreiden ANLb Afgerond, en openstelling extra ANLb. Extra middelen voor versterken organisaties beschikt.		Pilotregeling ANB gesloten, aangevraagd budget €40 mln. Afspraken met provincies uitbreiding ANLb 2027 afgerond. Besluitvorming extra investeringen afgerond.	Pilotregeling beschikt. Kamerbrief structurele invulling ANB. Aanpassing GLB/NSP extra budget ANLb.	Koersdocument ANB opgesteld, inclusief invulling langjarige contracten, ter besluitvorming BO. Extra middelen versterken organisaties beschikt. Openstelling extra ANLb 2027. Kamerbrief nadere invulling ANB.	Start implementatie verbeterd ANB, en verwerking ANB in GLB/NRPP. Plan versterken monitoring afgerond. Plan ANLb in gebiedsprocessen afgerond.	Vaststellen doelenkader ANLb, vanaf 2029, aanpassen regelgeving en natuurbeheerplan aanpassen zodat deze langjarige contracten bevat en de aanpassingen in het doelenkader.
Innovatiemaatregelen								
Stalmaatregelen	Ontwikkeling							
Subsidie voor investeringen in verduurzaming voor veehouderijlocaties met piekbelasting	Uitvoering							
Omschakelprogramma	Uitvoering							

[3] https://edepot.wur.nl/711205

Mestverwerking	Uitvoering		Beoordeling aanvragen HMV-2025 afgerond		Openstelling HMV-2026			
Natuur								
Natuurherstelverordening				Opstellen concept Ontwerp Natuurplan	Indienen Ontwerp Natuurplan bij Europese Commissie			
Extra natuurherstelmaatregelen	Ontwerp		Middelen natuurpakket TF 2026 beschikbaar gesteld tbv revitalisatie, bestrijding exoten, extra beheer en natuurherstelmaatregelen		Uitwerking natuurherstelmaatregelen tbv zonering			Nieuwe regeling tbv natuurherstelmaatregelen
Verbeteren natuurmonitoring	Ontwerp /Uitvoering	21 uniforme maatlatten voor Habitattypen gereed	Vaststellingprogramaplan. Verbeterprogramma VHR Monitoring 2026 Vaststelling handreiking monitoring omgevingscondities 3.0	Oplevering onderzoeksrapport bodemmonitoring, start vervolgonderzoek bodemmonitoring, Start intensivering monitoring omgevingscondities (extra middelen beschikbaar voor provincies in 2026 via DU)		Maken afspraken over uitvoering monitoring die volgt uit VVM in BO Natuur.	Vaststelling programmaplan VVM 2027 Evaluatie monitoring omgevingscondities 2026 Opschalen uitvoering monitoring die volgt uit VVM	Oplevering producten VVM en afronding programma in 2030 Inrichting toekomstig beheer VVM producten Verdere opschaling uitvoering monitoring en gebruik data voor relevante processen en trajecten (NHV, NDA's, beheerplannen)
Gebiedsgerichte aanpak								
Aanpak prioritaire gebieden Veluwe en Peel	Uitvoering /ontwerp							
Mobiliteit								

Verduurzaming binnenvaart	Afgerond			Evaluatie	Evaluatie	Evaluatie		
Elektrisch taxiën	Ontwerp							Beschikking
Gerichte handhaving Adblue	Ontwerp			Na akkoord van bewindslieden IenW wordt de gewijzigde regeling voertuigen per 1 mei gepubliceerd.	Op 1 juli 2026 treedt de gewijzigde regeling voertuigen in werking.	ILT communiceert via stakeholders[4] naar transportsector over handhavingsaanpak	De ILT start met handhaving, hiermee is de bronmaatregel in uitvoering[5].	
Walstroom Rijksligplaatsen	Ontwerp			formele start van fase I van het walstroom rijksligplaatsen project door RWS. In fase I ligt de focus op 'innoveren en uniformeren' waarbij kaders en richtlijnen worden ontwikkeld t.b.v. een uniforme uitrol. Tevens worden in kaart gebrachte pilotprojecten verder uitgewerkt t.b.v. start realisatie.				

[4] Zoals brancheorganisaties, transportbedrijven en voertuigfabrikanten.

[5] De uitvoering van de bronmaatregel hangt af van goedkeuring van het ILT bestedingsplan 2027 e.v. en de beschikbaarstelling van middelen via de Ontwerpbegroting 2027

Pilots scheepvaart en zeehavens: Varen op Waterstof (VOW) Batterij elektrisch varen zeehavens (BEVZ) Subsidieregeling elektrisch havenmaterieel (SEH)	Ontwerp		BEVZ: Internet consultatie afgerond SEH: Sectorsessies afgerond, Regelingstekst op 80 en TAN-sessies afgerond.	VOW: Sectorsessie BEVZ: Regeling wordt gepubliceerd. SEH: internetconsultatie	VOW: Internet consultatie afgerond en Regeling wordt gepubliceerd BEVZ: Openstelling en sluiting regeling.	VOW: Openstelling regeling. BEVZ: Beoordeling eerste call en Subsidies beschikken. SEH:Publicatie regeling.	VWS: Subsidies beschikken. SEH:Subsidie beschikkingen verlenen	VOW: Vaststellen subsidies. BEVZ: Opening 2e call en Vaststellen subsidies SEH: Subsidies vaststellen
Walstroom zeevaart	Uitvoering	Ontvangen subsidie uit de tender 2025.		In juni opent de tender 2026.				Opening tender 2027 (laatste)
Bouw								
Pilots verduurzaming bouw	Afgerond							
Schoon en Emissieloos Bouwen	Uitvoering	Afgeronde eerste evaluatie SEB	Opening Subsidie SEB en SPUK SEB.					
Industrie								
Aanpak piekbelasters industrie	Ontwerp	Ontwikkeling bestedingsplan regeling "beperking ammoniakemissie industrie (BAI)"	Reservering van €18 mln. in VJB2026 voor maatwerksubsidie Cosun voor ammoniak reductieproject.	Besluitvorming middelen coalitieakkoord mobiliteit en industrie.	Uitvoeren maatwerksubsidie Cosun voor ammoniak reductieproject.			
		BAIP subsidiemodule ammoniak						(eind) vaststelling subsidiebeschikking
		Maatwerkafpraken met Rockwool en Yara voor reductie			(eind)Vaststelling Yara			(eindvaststelling Yara (2) en Rockwool

		ammoniak emissie						
Effect subsidiestop ISDE	Afgerond							
VEKI regeling	Afgerond							
BBT	Afgerond							
Overige maatregelen								
RPAV	Afgerond							

Voortgang

Hieronder volgt de voortgang van de pakketten en de maatregelen. In de mijlpalen wordt een overzicht gegeven van de besluitvormingsmomenten voor alle maatregelen. Maatregelen die afwijken ten opzichte van de vorige rapportage of belangrijke ontwikkelingen hebben meegemaakt zullen verder worden toegelicht.

Algemene voortgang

Ministeriële Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof

De coördinerend minister van LVVN en de ministers van Financiën, I&W, EZK, KGG en BZK en de staatssecretarissen van LVVN en KGG werken gezamenlijk aan een aanpak voor voldoende en zekere stikstofreductie in de sectoren landbouw, mobiliteit en industrie, in combinatie met aanvullende gebiedsgerichte emissiereductie en natuurverbetering gericht op alle drukfactoren zodat vergunningverlening stapsgewijs weer op gang komt en de natuur kan herstellen. Het kabinet werkt aan een pakket generieke maatregelen om boeren duidelijkheid te geven en een vitale landbouwsector vorm te geven. Onderdeel daarvan is het behalen van de beoogde emissiereductie van ammoniak van 23% – 25% in 2030 en benodigde 42% – 46% reductie in 2035 ten opzichte van 2019. Voor de industrie zet het kabinet in op een reductie van ammoniakemissies van 50% in 2035, en voor de mobiliteit van 50% emissiereductie van stikstofoxiden in 2035, beide ten opzichte van 2019. De komende periode werkt het kabinet aan de verdere invulling van de inzet die nodig is om deze emissiedoelen te bereiken.

Ministeriële commissie Economie en Natuurherstel

De Ministeriële commissie Economie en Natuurherstel is afgerond. De maatregelen uit het startpakket zijn in ontwikkeling of in uitvoering.

Bronmaatregelen structurele aanpak Rutte IV

De implementatie van het bronmaatregelenpakket, als onderdeel van de structurele aanpak voor het realiseren van de wettelijke omgevingswaarden, is in volle gang. De meeste maatregelen zijn in uitvoering of afgerond. Op 12 maart 2026 heeft het consortium de tweejaarlijkse rapportage over de Monitoring en Evaluatie Stikstofreductie en Natuurverbetering gepubliceerd. Deze rapportage gaat over de voortgang van de stikstofbronmaatregelen en de te verwachte reductie effecten in 2030. De verwachting is dat de (voornamelijk) generieke maatregelen binnen en buiten het Psn in 2030 tot een stikstofreductie van 43-64 mol/ha/jaar zullen leiden. De bronmaatregelen hebben dus effect, maar de daling is onvoldoende om de stikstofdoelen uit de wet te realiseren.

Voortgang per maatregel

Landbouwmaatregelen

Maatregel gerichte aankoop en maatregel gerichte beëindiging

De MGA-1 is in uitvoering en zit in afrondende fase. Van het beschikbare budget (€ 228 mln.) is €105 mln. besteed voor het sluiten van 50 veehouderijen.

Voor de MGB is het totale budget €140 mln. Na de eerste openstelling (€110 mln.) begin 2025 heeft de tweede openstelling (€30 mln.) voor provincies plaatsgevonden van 6 oktober 2025 tot en met 14 november 2025. Alle 12 provincies hebben daarmee het maximale bedrag aangevraagd en is als voorschot uitgekeerd (in totaal €140 mln.). Handreiking toestemmingverlening voor de resterende activiteit bij deelname aan verschillende beëindigingsregelingen is uitgebreid met toepassing binnen de MGB-regeling.

Stand van zaken per provincie:

- Drenthe: eerste openstelling gesloten
- Gelderland: open
- Limburg: eerste openstelling gesloten

- Zuid-Holland: open van 19 januari 2026 t/m 1 april 2026
- Noord-Brabant: vooraanmeldfase van 1 december 2025 t/m 13 februari 2026
- Utrecht: Belangstellingsregistratie jan/feb 2026 en openstelling mei 2026.
- Zeeland: De belangstellingsregistratie was open vanaf 15 oktober tot en met 31 december. De subsidieregeling gaat open vanaf 1 april tot en met 30 september 2026.
- Overijssel: opengesteld voor aanvragen van 1 april t/m 17 april 2026.
- De overige provincies zullen naar verwachting in Q2-Q4 2026 hun regeling openstellen.

Oplevering tweede halfjaarlijkse monitoringsrapportage Rpgb door RVO.

Verlagen ruw eiwit

Er zijn in 2024 nieuwe streefwaardes voor 2026 afgesproken met de sector in het convenant voerspoor[6]. De laatste CBS monitor[7] laat zien dat de sector in 2025 het doelbereik voor dat jaar van 160 gram ruw eiwit heeft gehaald. In 2026 vindt er overleg plaats met de convenantpartners over nieuwe streefwaardes richting de toekomst.

De onderzoeken Koe en Eiwit en "Langdurig laag eiwit voeren" worden naar verwachting voor het zomerreces afgerond. Momenteel wordt bezien of de kamerbrief met appreciatie ter aanbieding van deze rapporten nog voor het zomerreces aan uw Kamer kan worden toegezonden.

Vergroten aantal uren weidegang

De afspraken die met de sector gemaakt zijn ten aanzien van deze maatregel zouden in 2025 behaald moeten zijn. Dit is echter niet gelukt. Het gemiddeld aantal uren weidegang is de afgelopen jaren, ondanks de inspanningen vanuit zowel het Rijk als de sector zelf, gedaald. De maatregel is wat betreft de stikstofmiddelen afgerond. Op dit moment werken het Rijk en een breed scala aan ketenpartijen aan een strategische heroriëntatie van weidegang, met als doel het ombuigen van de negatieve trend.

Subsidieregeling extensivering melkveehouderij (Sem)

Op 14 april heeft de Europese Commissie bekendgemaakt goedkeuring te geven op de Subsidieregeling extensivering melkveehouderij (Sem). In totaal is voor de Sem een budget beschikbaar van € 627 miljoen. Daarvan is € 615,7 miljoen beschikbaar voor het verstrekken van subsidie en is € 11,3 miljoen gereserveerd voor de uitvoering van de Sem door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). De Sem wordt op korte termijn gepubliceerd in de Staatscourant en zal vervolgens worden opengesteld van 1 juni tot en met 29 juli 2026. Die periode biedt melkveehouders zowel de mogelijkheid om al op korte termijn met gebruikmaking van de regeling hun bedrijf te extensiveren als om die afweging ook nog te kunnen maken in de bredere context van de kabinetsplannen voor landbouw, natuur en stikstof.

Stalmaatregelen

De maatregel is gewijzigd. Verdere uitwerking in samenhang met de bedrijfsspecifieke emissienorm stikstof.

Mestverwerking

De subsidieregeling Hoogwaardige mestverwerking (HMV) verloopt volgens planning. In het kader van de HMV-2025 zijn zes aanvragen toegewezen en twee aanvragen afgewezen. Van de toegewezen aanvragen heeft een aanvraag betrekking op het realiseren van een nieuwe mestverwerkingsinstallatie en vijf aanvragen zien op het aanpassen/uitbreiden van een bestaande installatie.

Verbeteren natuurmonitoring

Het Verbeterprogramma VHR monitoring (VVM) verloopt grotendeels volgens planning. In 2025 zijn een aantal producten (verbeterde monitoringmethodieken) opgeleverd, zoals de maatlatten voor 21 habitattypen. Begin dit jaar is het VVM programmaplan voor 2026 vastgesteld in de Stuurgroep

[6] https://zuivel-nl.files.svdcdn.com/production/images/Convenant-verlagen-ruw-eiwit-in-rantsoenen-melkveebedrijven.pdf?dm=1740684180

[7] Kamerstuk: 33037-642

Natuurmonitoring en Informatievoorziening (LVVN, RWS, Defensie, provincies). Volgens planning is in Q1 dit jaar de handreiking monitoring omgevingscondities 3.0 vastgesteld. In Q2 zullen provincies starten met de intensivering van de uitvoering van de monitoring van omgevingscondities. Een groot aantal overige producten uit het VVM zal volgens planning eind dit jaar opgeleverd worden (zie tabel). LVVN, RWS, Defensie en provincies werken aan de voorbereiding van bestuurlijke afspraken over de uitvoering van de monitoring die volgt uit het VVM in het BO Natuur van november 2026.

Oplevering (VVM):

- Alle maatlatten en beoordelingskaders habitattypen
- Verbeterd vegetatieprotocol en methodiekendocument
- Systematiek voor leefgebieden soorten
- Online omgeving gebiedsdata
- Centraal registratiesysteem maatregelen

Het onderzoek van de WUR m.b.t. bodemmonitoring, inclusief pilots in 3 gebieden, wordt in Q2 dit jaar opgeleverd. De resultaten zullen geïntegreerd worden in de volgende versie van de handreiking monitoring omgevingscondities, en het plan voor de toekomstige uitvoering van de monitoring van omgevingscondities door voortouwnemers. In Q2 dit jaar start ook het vervolgonderzoek van de WUR met een verdere verdieping op de samenhang tussen vegetatie, bodemeigenschappen en standplaatscondities.

Opgemerkt moet worden dat met de 12,5M middelen die beschikbaar zijn uit het MCEN-startpakket, de monitoring die volgt uit het VVM gedeeltelijk uitgevoerd kan worden. Voor volledige uitvoering, in lijn met het scenario 'VHR compleet' dat eerder in het Bestuurlijk Overleg Natuur (21 dec 2022, olv M-N&S, met rijkspartners en gedeputeerden) overeen is gekomen, zullen additionele middelen nodig zijn.

Aanpak prioritaire gebieden Veluwe en Peel

De prioritaire gebieden Veluwe en de Peel hebben een impuls van 600 miljoen euro ontvangen voor een regionale maatwerk aanpak. Op dit moment is de begroting LVVN nog niet aangenomen in de Eerste Kamer. Op het moment dat dit wel het geval is, kan op korte termijn tot uitvoering komen. Beide gebieden hebben hiervoor een samenwerkingsovereenkomst opgesteld en een uitvoeringsplan. Het is voorzien dat deze voor de zomer getekend worden waarna dit najaar de middelen uitgekeerd kunnen worden ende uitvoering kan starten.

<u>Mobiliteitsmaatregelen</u>

Verduurzaming binnenvaart

De tijdelijke subsidieregeling verduurzaming binnenvaartschepen is afgerond. De tijdelijke regeling wordt dit jaar formeel geëvalueerd. Er is nog circa € 30 miljoen aan stikstofmiddelen beschikbaar voor verduurzaming van binnenvaartschepen in de jaren 2026-2030. Op dit moment wordt bekeken hoe deze middelen het beste ingezet kunnen worden. In een Kamerbrief is aangekondigd dat met de stikstofmiddelen, mede op verzoek van de sector, binnen de nieuwe tijdelijke subsidieregeling Vroege Opschaling Energietransitie Binnenvaartschepen (2026–2030) een eerste stap wordt gezet om ook hybride aandrijflijnen voor kleine schepen te stimuleren[8]

Gerichte handhaving Adblue

IenW start communicatie richting stakeholders over de recent gepubliceerde wijziging van de Regeling voertuigen[9] en het doel en opzet van de bronmaatregel. Tegelijkertijd bereidt de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) samen met de Rijksdienst voor het wegverkeer (RDW) de handhaving voor, onder andere met een onderzoek naar de meest geschikte en efficiënte meetapparatuur langs de weg, een nulmeting en opstellen van het bestedingsplan 2027 en verder. Vanaf 1 juli 2026 is het voor de ILT en de politie mogelijk om handhavend op te treden tegen

[8] Kamerbrief 31 409 nr. 498

[9] https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2026-14085.html

voertuigen met een defect of gemanipuleerd emissiebeheersingssysteem, zoals een Selective Catalytic Reduction (SCR-)systeem, of bij onjuist gebruik van een verbruiksreagens zoals AdBlue. De politie doet dit binnen bestaande controles. De ILT start met een nulmeting en werkt toe naar risicogerichte handhaving, waarover zij communiceert met de sector. Maatregelen door de ILT volgen naar verwachting circa een half jaar na inwerkingtreding, zodat de transportsector eerst verder over de handhavingsaanpak wordt geïnformeerd en zich kan voorbereiden, waardoor onnodige lasten worden beperkt.

Pilots scheepvaart en zeehavens

De tijdelijke subsidieregeling batterij elektrisch varen zeehavens (BEVZ) zal 19 mei 2026 opengaan voor een eerste subsidieronde, sluiting is 10 september. De concept regelingstekst van de andere twee pilots zullen later in 2026 gepubliceerd worden voor internetconsultatie.

Walstroom zeevaart

Twee projecten hebben voor in totaal €0,75 mln. subsidie ontvangen uit de tender 2025. Netcongestie wordt een steeds grotere belemmering om de benodigde netaansluiting voor walstroom te kunnen krijgen. Om te stimuleren dat als mitigerende maatregel hiervoor eigen hernieuwbare stroomopwekking en batterijen worden ingezet, worden de kosten hiervan ook subsidiabel gemaakt in de tenders van 2026 en 2027.

Bouwmaatregelen

Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB)

Eind 2025 is de eerste evaluatie voor SEB afgerond. De resultaten zijn met de Tweede Kamer gedeeld. De stikstofambitie van 60% reductie ten opzichte van 2019 ligt nog niet binnen bereik (prognose TNO 48-52% reductie). Er wordt gewerkt aan een uitvoeringsagenda SEB 2026-2027 met de, inmiddels ruim 160, convenantpartners. Deze wordt naar verwachting in Q2 met de Tweede Kamer gedeeld.

Industriemaatregelen

Aanpak piekbelasters industrie

Regeling Beperking Ammoniakemissie Industriële Piekbelasters (BAIP) en maatwerksubsidies voor Yara en Rockwool zijn in 2024/2025 uitgevoerd.

Maatwerksubsidie Cosun: In de voorjaarbesluitvorming is €18 mln. gereserveerd voor een project van Cosun dat ammoniakemissie reduceert.

Bijlage

Omschrijving maatregelen

Hieronder volgt een omschrijving van de maatregelen en welke middelen oorspronkelijk zijn toegekend aan de maatregel en uit welk pakket.

Landbouwmaatregelen:

Maatregel gerichte aankoop en maatregel gerichte beëindiging

Toegekende middelen: € 350. mln (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Het doel van de MGA en de MGB is om via een gebiedsgerichte aanpak doelstellingen te realiseren op het gebied van: Reductie stikstof; en/of Realisatie van doelen m.b.t. natuur, klimaat en water; KRW, VR, HR en Realisatie van de provinciale gebiedsprocessen.

Het is een SPUK-regeling die de voorwaarden vastlegt voor provinciale overheidssteun voor het geheel of gedeeltelijk sluiten van productiecapaciteit (beëindiging van veehouderijlocaties). Provincies stellen eigen regelingen open op basis van de MGB en kunnen een nadere begrenzing aanbrengen voor de gebieden waarvoor ze de regeling openstellen.

Gebieden: veenweiden, (hoge) zandgronden, beekdalen en overgangszones rond Natura2000-gebieden.

Het is voor provincies mogelijk om PAS-melders vrijwillig te laten beëindigen via de staatssteunnotificatie van de MGB. Provincies bepalen zelf of en hoeveel budget zij hiervoor inzetten.

Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties

Toegekende middelen: € 1102. Mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: De Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties heeft als doel het verminderen van depositie van stikstof op overbelaste Natura2000-gebieden door een subsidie te verlenen voor het definitief en onherroepelijk sluiten van veehouderijlocaties.

Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties plus

Toegekende middelen: € 1.820. mln.

Omschrijving: De Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties met piekbelasting (Lbv-plus) heeft als doel het verminderen van depositie van stikstof op overbelaste Natura 2000-gebieden door een subsidie te verlenen voor het definitief en onherroepelijk sluiten van veehouderijlocaties. De Lbv-plus heeft hogere vergoedingen dan de Lbv. Dat komt doordat de Lbv-plus is ingericht voor piekbelasters. Dit zijn de circa 2.800 melkvee-, varkens-, pluimvee- en vleeskalverhouderijlocaties uit de doelgroep van circa 3.000 piekbelasters (waaronder ook industrie en andere dia categorieën) die de meeste stikstofneerslag op Natura 2000-gebieden veroorzaken.

Verhogen budget Subsidieregeling sanering varkenshouderijen

Toegekende middelen: € 275 mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Het doel van de subsidieregeling sanering varkenshouderijen (Srv) is primair gericht op het op korte termijn verminderen van de meest urgente situaties van geuroverlast in veedichte gebieden. Dit wordt bereikt door op varkenshouderijlocaties die geuroverlast veroorzaken en die zich aanmelden voor de subsidieregeling, de bestaande productie van varkens en de productiecapaciteit definitief en onherroepelijk te beëindigen. Met de tweede verhoging (vanuit de structurele aanpak stikstof) van de Srv is deze regeling ook een stikstofmaatregel geworden. De reductie van de stikstofemissie die met deze twee verhogingen van het oorspronkelijke subsidieplafond wordt bewerkstelligd wordt ingezet voor vergunningverlening en de structurele aanpak bronmaatregelen.

Vrijwillige beëindigingsregeling veehouderijlocaties

Toegekende middelen: €750 mln. inclusief uitvoering (startpakket MCEN)

Omschrijving: De Vrijwillige beëindigingsregeling veehouderijlocaties heeft tot doel om de emissie van ammoniak van veehouderijlocaties in heel Nederland blijvend te reduceren en hiermee natuurherstel te bevorderen. Veehouders kunnen op grond van de regeling een subsidie krijgen voor het definitief en onherroepelijk beëindigen van de productie en de productiecapaciteit op een veehouderijlocatie. Veehouderijlocaties gelegen binnen 1.000 meter van overbelaste stikstofgevoelige Natura2000-gebied kunnen met voorrang aanspraak maken op subsidie.

Verlagen ruw eiwit

Toegekende middelen: € 73 mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Stikstofreductie door aanpassing van het veevoer. Voor de jaren na 2020 zal worden ingezet op een met de sector overeen te komen afsprakenkader, gericht op voermanagementmaatregelen ter verdunning van de stikstofdeken. Voor de implementatie van veevoermaatregelen is € 73 mln. beschikbaar. Een aanzienlijk deel van dat geld zal worden ingezet voor coaches. Deze coaches werken integraal en zullen naast veevoer ook ondersteuning bieden bij implementatie van andere bronmaatregelen.

Verdunnen mest

Toegekende middelen: € 105 mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Het toedienen van drijfmest aan grasland op zandgrond vindt voor het grootste deel plaats met de zodenbemester. Hiermee wordt, vergeleken met oppervlakkige toediening, al een belangrijke reductie van de ammoniakemissie bereikt. De verwachting was dat verdere reductie mogelijk was door de mest beperkt te verdunnen in de verhouding van 1 deel water op 2 delen mest. Inmiddels is gebleken dat deze maatregel niet de gewenste effecten beoogt en er is daarom besloten deze maatregel voortijdig te stoppen.

Vergroten aantal uren weidegang

Toegekende middelen: € 3 mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Het vergroten van weidegang is een brede maatschappelijke wens en levert een bijdrage aan de reductie van ammoniakemissie. Meer weidegang is alleen mogelijk bij een gezamenlijke inzet van bedrijfsleven en overheid. De inzet is gericht op uitbreiding van het gemiddelde aantal uren weidegang per jaar. In dit kader zijn verschillende kennisontwikkelings- en verspreidingsactiviteiten gefinancierd.

Subsidieregeling extensivering melkveehouderij (Sem)

Toegekende middelen: €627 mln. (startpakket MCEN)

Omschrijving: Het doel van de Subsidieregeling extensivering melkveehouderij (Sem) is het structureel verminderen van broeikasgas- en ammoniakemissies, waarbij als neveneffect de mestproductie zal verlagen. Ingezet wordt op een driejarige looptijd van de Sem, waarbij melkveehouders kunnen kiezen om tijdelijk tussen de 10-20% minder melk- en kalfkoeien te houden. Het fosfaatrecht dat hoort bij het aantal melk- en kalfkoeien dat minder wordt gehouden, moet volledig worden doorgehaald. Daarnaast mag het aantal overige graasdieren op het melkveebedrijf gedurende de looptijd van de regeling niet toenemen en het aantal hectare grasland mag niet afnemen.

Ontwikkeling nieuwe doelsturingssystematiek

Toegekende middelen: €200 mln. (startpakket MCEN)

Omschrijving: Bedrijfsgerichte doelsturing geeft boeren ruimte om via eigen keuzes doelen te realiseren. Om de doelen te halen kunnen boeren zelf bepalen welke maatregelen zij inzetten, zoals management- of stalmaatregelen. Het kabinet werkt in het kader van de Taskforce diverse ondersteunende maatregelen uit. Een belangrijke voorwaarde is dat er een juridisch en technisch houdbare doelsturingssystematiek wordt ontwikkeld waardoor ondernemers kunnen aantonen dat ze aan de norm kunnen voldoen.

Uitbreiding agrarisch natuurbeheer

Toegekende middelen: €200 mln en €13 mln voor monitoren, MCEN. Structurele aanpak Rutte IV startpakket MCEN en €120 mln per jaar GLB en provincies.

Omschrijving: Het programma Agrarisch Natuurbeheer bevat een set van regelingen waarvan het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer de belangrijkste is. De overige regelingen zijn hier, met name in een transitieperiode, ondersteunend aan.

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb). Het ANLb is nu een 6-jarige subsidieregeling die wordt uitgevoerd door provincies en deel uitmaakt van het GLB. Met de regeling worden agrarische collectieven structureel vergoed voor het actief bijdragen aan het verbeteren van natuurwaarden op landbouwgrond. Met de € 200 miljoen extra structureel voor agrarisch natuurbeheer zal het areaal voor het ANLb fors toenemen. Daarnaast worden de vergoedingen concurrerend gemaakt, langjarige contracten mogelijk gemaakt en wordt het aandeel zwaar beheer uitgebreid.

Investeringspakket ten behoeve van agrarische ondernemers. Hierbij gaat het om investeringen die vooraf gaan en ondersteunend zijn aan langjarig agrarisch natuurbeheer. Bij het uitbreiden van het areaal ANLb is het niet alleen van belang om meer hectares te realiseren, maar ook om het beheer te verzwaren om de ecologische meerwaarde te vergroten.

Daarnaast zijn er middelen om de toegankelijkheid tot en gebruik van agrarische grond te bevorderen. Het gaat hier om vergoedingen voor eenmalige permanente aanpassing in het grondgebruik. Primair voor gruttokerngebieden. Ook wordt, in afstemming met provincies, ingezet op structuurverbetering door het bij elkaar brengen van vraag en aanbod van grond en het tegengaan van versnippering, de inzet van de Nationale Grondbank, kavelruil of pacht. Er zijn ook middelen voor versterking van de uitvoerende organisaties, voor kennisontwikkeling (pilotregelingen) en monitoring.

Voor de uitwerking van de volledige ambitie met het Agrarisch Natuurbeheer, die gelden voor het huidige en toekomstige beheer zijn adviezen van de ecologische evaluatie van het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb), de beleidsbrief Agrarisch Natuurbeheer van het Planbureau voor de Leefomgeving, leidend.

Stalmaatregelen / Subsidie voor investeringen in verduurzaming voor veehouderijlocaties met piekbelasting

Toegekende middelen: € 280 mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: De komende periode zullen de Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv) ondersteuning bieden aan innovatie en eerste investeringen in nieuwe staltechnieken. Op basis van een sectoranalyse van de perspectieven van bestaande en nieuwe innovatieve technieken uit de Sbv kunnen dan uiterlijk eind 2023 per diergroep aangescherpte emissienormen voor ammoniak uit nieuwe stallen en geplande renovaties worden gesteld. Deze eisen zullen uiterlijk in 2025 voor alle relevante diergroepen ingaan. Voor bestaande stallen gaat dan een nader te bepalen overgangsperiode gelden, waarbij rekening wordt gehouden met de mogelijkheden van boeren. Boeren worden via subsidie ondersteund bij het doorvoeren van de benodigde aanpassingen.

Omschakelprogramma

Toegekende middelen: € 175 mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Het Omschakelprogramma (voorheen Omschakelfonds) richt zich op agrarische ondernemers die aan de bron een systeemverandering willen doorvoeren die leidt tot stikstofarmere, meer extensieve en meer duurzame bedrijfsvoering waardoor de stikstofuitstoot vermindert. Het Omschakelprogramma bestaat uit vier instrumenten: Investeringsfonds Duurzame Landbouw (NGF) (pilot), Subsidieregeling Bedrijfsplan voor omschakeling, Regeling Demonstratiebedrijven en Werkkapitaalregeling.

Mestverwerking

Toegekende middelen: € 15 mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Centrale mestverwerking kan een route zijn om ammoniakemissies naar de lucht te beperken. Mest wordt op een centrale locatie, waar emissies worden afgevangen, verwerkt tot hoogwaardige meststoffen. Deze meststoffen kunnen lokaal als kunstmestvervanger dienen en worden dan emissiearm toegediend, of worden geëxporteerd. Hiermee zal de emissie van ammoniak uit dierlijke mest in Nederland worden beperkt. Daarnaast is mestverwerking noodzakelijk als de primaire sector toe wil naar veehouderijsystemen waar de mest snel van het primaire bedrijf wordt afgevoerd, waardoor minder ammoniak kan ontstaan.

Extra natuurherstelmaatregelen

Toegekende middelen: €100 mln. (startpakket MCEN)

Omschrijving:

Verbeteren natuurmonitoring

Toegekende middelen: €12,5 mln. (startpakket MCEN)

Omschrijving: Een verbetering en intensivering van de natuurmonitoring is noodzakelijk om beter te kunnen sturen op de realisatie van de natuuropgave, voor de borging van de MCEN pakketten, en voor het aantonen van additionaliteit. Daarnaast draagt verbeterde monitoring bij aan de monitoringsvereisten van de Europese Natuurherstelverordening. Met het meerjarige Verbeterprogramma VHR monitoring (VVM) werkt LVVN samen met provincies en andere ketenpartners aan betere, meer uniforme en gebiedsgerichte data binnen en buiten natuurgebieden, met meer inzicht in systeemherstel en effectiviteit van maatregelen.

Mobiliteitsmaatregelen:

Verduurzaming binnenvaart

Toegekende middelen: In totaal is er tussen 2021 – 2030 circa €123 miljoen aan stikstofmiddelen beschikbaar gesteld voor de verduurzaming van de binnenvaart. (structurele aanpak Rutte IV)

De maatregel Verduurzaming Binnenvaart bestond uit een tijdelijke subsidieregeling die liep van 2021 tot en met 2025 (Tijdelijke Subsidieregeling Verduurzaming Binnenvaart). Via de subsidieregeling was het mogelijk om subsidie te vragen voor retrofit of voor motorvervanging. Het gaat om het vervangen met een minimaal Stage V motor of om het plaatsen van SCR-katalysatoren (met roetfilter) op bestaande motoren van binnenvaartschepen om aan de Stage V norm te voldoen. Afhankelijk van het type van motor die vervangen wordt, kan met een motorvervanging of retrofit per schip 70% tot 85% stikstofemissie gereduceerd worden. Wel moet hierbij de kanttekening worden gemaakt dat de katalysator en roetfilter in de praktijk goed gebruikt en onderhouden moeten worden om die reductieniveaus te halen.

Tussen 2021 en 2025 is er €92 naar deze SVB-regeling gegaan. Daarvan zijn in totaal ca. 630 subsidie aanvragen toegekend, waarvan het grootste deel aan Stage V motoren. De regel wordt nog formeel geëvalueerd.

Elektrisch taxiën

Toegekende middelen: € 10 mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Vliegtuigen gebruiken de eigen motoren voor de verplaatsing van de gate naar de startbaan en van de landingsbaan naar de gate. Als gebruik wordt gemaakt van elektrisch taxiën, bijvoorbeeld door een extern voertuig "Taxitowvoertuig", dat het vliegtuig verplaatst tussen de gate en de banen, hoeven de vliegtuigen de eigen motoren niet te gebruiken voor de voortstuwing en wordt er dus geen kerosine gebruikt voor die verplaatsingen. Hierdoor wordt er minder stikstof uitgestoten. Om deze innovatie te stimuleren is € 10 mln. gereserveerd voor het vormgeven van een innovatiesubsidie.

Gerichte handhaving Adblue

Toegekende middelen: € 20 mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Moderne vrachtwagens zijn voorzien van een AdBlue systeem met SCR-katalysator om de uitstoot van stikstofoxiden in de uitlaatgassen terug te dringen. Er zijn aanwijzingen dat bij 5% tot mogelijk 10% van de moderne vrachtwagens het AdBlue systeem niet meer goed werkt of is gemanipuleerd. Manipulatie wordt gedaan om de kosten voor AdBlue en vooral ook van onderhoud en reparatie van het AdBlue systeem uit te sparen en/of stilvallen van voertuigen als gevolg van uitval van het AdBlue-systeem te voorkomen.

Het is in EU-verband (verordening (EG) 595/2009) verboden voor marktdeelnemers, waaronder fabrikanten, om emissiebeheersingssystemen te manipuleren. De bepalingen uit deze verordening zijn niet van toepassing op voertuigeneigenaren, houders, of bestuurders van voertuigen. Het is wel gewenst om juist ook tegen deze groep handhavend te kunnen optreden. Dit is namelijk de groep die voertuigen daadwerkelijk gebruikt op de weg en verantwoordelijk is voor de goede werking van een emissiebeheersingssysteem in een voertuig.

Op 1 mei 2026 wordt de wijziging van de Regeling voertuigen gepubliceerd in de Staatscourant zodat deze 1 juli 2026 in werking treedt. Deze wijzing maakt uitvoering van deze maatregel mogelijk via handhaving door de ILT en de politie, zonder strengere regels toe te voegen. Partijen die voorheen voordeel uit manipulatie haalden, worden nu beboet, terwijl nalevende partijen risicogericht worden gecontroleerd om onnodige lasten te voorkomen.

Walstroom rijksligplaatsen

Toegekende middelen: € 19 mln. (bijsturing structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Om de realisatie van walstroom-voorzieningen te stimuleren is toegezegd om alle Rijksligplaatsen (waar relevant) te voorzien van walstroom. Daarvoor is het oorspronkelijke IenW budget van het Mobiliteitsfonds van € 16 mln. opgehoogd met ca. € 19 mln. vanuit stikstofmiddelen. Zo kan gestart worden met de aanpak van die ligplaatsen waar de meeste stikstofreductie op nabijgelegen natuur wordt bereikt. Deze middelen komen vanuit de resterende middelen van de bronmaatregel walstroom zeevaart. Op basis van een bijsturingsplan is besloten dat de hier resterende middelen voor 50% worden ingezet voor verlenging van de regeling en voor 50% voor walstroom rijksligplaatsen voor binnenvaart.

Pilots scheepvaart en zeehavens

Toegekende middelen: € 46 mln. (bijsturing structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: In het kader van stikstofmaatregelen voor zeescheepvaart en zeehavens worden er drie pilots uitgevoerd. Naast stikstofuitstoot wordt hierdoor ook broeikasgas- en geluidemissies teruggedrongen. Twee van de drie pilots zijn gericht op zeeschepen (pilots zeeschepen): het betreft een stimuleringsregeling voor batterij-elektrisch varen in havengebieden en een regeling voor waterstof aangedreven zeegaande bouwvaartuigen. De derde (pilot zeehavens) is de pilot elektrificatie van havenmaterieel.

Walstroom zeevaart

Toegekende middelen: € 64 mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Walstroom is elektriciteit die afkomstig is van het elektriciteitsnetwerk aan land en die wordt geleverd aan schepen aan de kade. Deze voorziening maakt het mogelijk dat hulpmotoren aan boord van het schip na het aanleggen kunnen worden uitgezet. Hiermee wordt een aantoonbare bijdrage geleverd aan het verbeteren van de leefomgeving (minder luchtvervuilende emissies, minder geluidsoverlast) en het streven naar een meer efficiënt energiegebruik. Op deze manier kan walstroom een bijdrage leveren aan het behalen van de klimaatdoelen voor de scheepvaart en een bijdrage leveren aan de structurele stikstofaanpak. Om de realisatie van walstroom-voorzieningen te stimuleren is het oorspronkelijke budget van € 12 mln. inmiddels opgehoogd tot € 64 mln. vanuit stikstofmiddelen. Op basis van een bijsturingsplan is besloten dat de resterende middelen voor 50% worden ingezet voor verlenging van de regeling en voor 50% voor walstroom voor rijksligplaatsen. De regeling heeft een looptijd van eind 2024-2027 met 4 tenders met een budget van € 4,7 mln. per tender.

Bouwmaatregelen

Pilots verduurzaming bouw

Toegekende middelen: € 25 mln. (structurele aanpak Rutte IV)

Omschrijving: Deze maatregel is afgerond en zag toe op pilots in 2020-2023 op het gebied van emissieloze mobiele werktuigen. De pilots werden ingezet bij bouwprojecten, waaronder woningbouw, utiliteitsbouw en GWW-projecten. Voor deze maatregel werkten IenW, RWS, ProRail, BZK en het Rijksvastgoedbedrijf samen aan de opzet voor een gebiedsgerichte pilotregeling. De resultaten van de pilots zijn gebruikt voor de ontwikkeling van het programma Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB).

Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB)

Toegekende middelen: € 950 mln.

Omschrijving: Om de stikstofuitstoot in de bouw aan te pakken is de ambitie gesteld om de stikstofuitstoot van deze sector met 60% te reduceren in 2030. Om dit mogelijk te maken is € 950 mln. vrijgemaakt uit de stikstofmiddelen, voor een pakket aan maatregelen waarmee de emissies als gevolg van werk-, voer- en vaartuigen in de bouw worden gereduceerd. De maatregelen bouw bestaan uit: 1. de routekaart SEB met bijbehorend convenant. 2. een subsidieregeling voor de aanschaf van en ombouw naar emissieloos materieel, zoals bouwmachines. 3. middelen voor de Rijksdiensten om steeds schoner en emissie-lozer aan te besteden. 4. een Kennis- Opschaling- en Praktijkprogramma (KOP). 5. een Specifieke Uitkering (SPUK) en ondersteuningsprogramma voor medeoverheden en waterschappen.

Industriemaatregelen

Aanpak piekbelasters industrie

Toegekende middelen: BAIP-regeling €54 mln. (reeds uitgevoerd). Cosun maatwerksubsidie €18 mln. (VJB2026). Omschrijving: Met de aanpak piekbelasters industrie (API) beoogt het kabinet de depositie van de industrie op stikstofgevoelige en overbelaste N2000-gebieden versneld en/of meer te doen reduceren. Deze aanpak is gestart met een focus op industriële piekbelasters, maar richt zich nu ook op andere bedrijfslocaties waar kansen liggen om stikstofneerslag op de Natura 2000-gebieden te verminderen. Vanuit deze aanpak zijn ‘Incidentele maatwerksubsidies voor bovenwettelijke ammoniakreductie in de industrie’ en ‘Een subsidieregeling gericht op beperking ammoniakemissies industriële piekbelasters’ voortgekomen.

Effect subsidiestop ISDE

VEKI-regeling

Toegekende middelen: € 20 mln.

Omschrijving: De Versnelde klimaatinvesteringen industrie (VEKI) maatregel (voorheen: Maatregel Piekbelasters) richt zich indirect op het reduceren van de emissie van stikstofoxiden (NOx) door energiebesparende en CO2-uitstoot reducerende maatregelen aantrekkelijker te maken door de terugverdientijd te verkorten tot vijf jaar waar deze zonder subsidie langer dan vijf jaar zou zijn. Deze maatregel is afgerond.

BBT

Toegekende middelen:

Omschrijving: De wettelijk verplichte BBT-aanpak is de afgelopen decennia de basis geweest voor de emissiereducties in de industrie en draagt substantieel bij aan stikstofemissiereductie. Deze maatregel is afgerond. Er is gekeken naar mogelijkheden tot aanscherping van zowel de algemeen geldende regels voor o.a. vergunningverlening als binnen de vergunningverlening door de bevoegde gezagen zelf om tot nog verdere reductie te komen.

Overige maatregelen

RPAV

Toegekende middelen: 250 mln.

Omschrijving: Het kabinet heeft € 250 mln. naar voren gehaald uit de Lbv om de provincies in staat te stellen maatwerk te leveren en de meldingen versneld te legaliseren.

Regionale maatwerkaanpak rondom de Veluwe en de Peel

Toegekende middelen: €600 mln.

Omschrijving: Het kabinet kiest ervoor om te starten met een regionale aanpak op de Veluwe en in de Peel. Hierbij wordt gedacht aan het instellen van een strook van 250 meter rond overbelaste hexagonen, met maatwerk per gebied. De opgave voor deze stroken geldt alleen voor (delen van) percelen of gebouwen binnen die stroken. De precieze invulling wordt de komende tijd zorgvuldig samen met provincies uitgewerkt, inclusief de reductieopgave.

Intern gebruik